

کۆلیژی بهریوهبردن وئابووری

بهش: ئابووری

بابهت: پهیههندیه ئابووریه نیودهولهتیهکان

قوناغی خوئندن: چوارهم

ناوی مامۆستا: مظفر حمد مصطفی

سالی خوئندن: 2023-2024

پهرتووکی کۆرس

Course Book

1. ناوی کۆرس	ئابووی نیودهولهتی
2. ناوی مامۆستای بهرپرس	مظفر حمد مصطفی
3. بهش/ کۆلیژ	ئابووری
4. پهیههندی	

<p>تيۇرى: 3 سەعات لە رۇزىك و لە ھەفتەيەك (3) سەعات</p>	<p>5. يەكەى خويىندىن (بە سەعات) لە ھەفتەيەك</p>
<p>نامادەبوونى مامۇستاي و انەبىز بۇ قوتابيان لە ماوەى ھەفتەيەكدا: 3 كات ئىمىر بۇ ھەر ئۆلىك كۆى نامادەبوون 3 كاتمىر لە ھەفتەيەك دا</p>	<p>6. ژمارەى كاركردن</p>
	<p>7. كۆدى كۆرس</p>
<p>يەكەم: پەيوەندىيە ئابوورىيە نۆدەولەتتەيەكان چىيە؟</p> <p>پەيوەندىيە نۆدەولەتتەيەكان (International Relations) لە پىكھاتەى جۇراو جۇر پىكديت، بەلام لەگەل يەكتر تىك ھەلكىشراو، لەوانە پەيوەندىيە سىياسىيەكان و پۇشنىرىيەكان و ئابوورىيەكان دىت، و ناتوانرى بگوترىت يەككىيان لەويتىر گرنگترە. ھەرۋەھا ھىچ كامىكىيان سەربەخۆ نىيە، بەلكو ھەموويان پەيوەندىدارن بە يەكترەو، بەلام جىاوازى لە گرنگى دان بەو پەيوەندىيانە بەرچاۋ دەكەويت.</p> <p>دىارە پەيوەندىيە ئابوورىيە نۆدەولەتتەيەكان (International Economic Relations) دىتە كايەو لە ئەنجامى جوولەى كالاۋ خزمەتگوزارى و جوولەى ھۆكارەكانى بەرھەمھىنان (كار و سەرمایە) نۆدەولەتتەيەو. لىرەدا ھۆكار و دەرئەنجام و كارىگەرە راستەوخۆ و ناراستەوخۆكانى جوولەى كالاۋ خزمەتگوزارى و كار و سەرمایەى نۆدەولەتى دەگرىتەو، كەواتە ئابوورى نۆدەولەتى لە لىكۆلىنەوھى ھەموو لايەنەكانى چالاكى ئابوورى پىك دىت، كە لە دەرەوھى سنوورى سىياسى ئەنجام دەدرىت. كە دەتوانرىت لەم خالانەى خوارەو كۆبكرىتەو:</p> <p>ئالوگۆرى كالاۋ و خزمەتگوزارى نۆدەولەتى.</p> <p>جوولەى سەرمایەى نۆدەولەتى.</p> <p>گواستنەوھى كرىكار لە سەر ئاستى نۆدەولەتى (كۆچكردى نۆدەولەتى بۇكەسەكان).</p> <p>ھەموو ئەمانە لە چوارچىوھى بابەتى ئابوورى نۆدەولەتى دەخوینرىت.</p> <p>ماددەى سەرەكى لە پەيوەندىيە ئابوورىيە نۆدەولەتتەيەكان لە ھەناردە و ھاوردەى كالاۋ خزمەتگوزارىيەكان پىكديت، كە پىى دەگوترىت بازىرگانى دەرەكى، ئەمەش ماناى ئەوھى بەزىرگانى دەرەكى بەشىكە لە پەيوەندىيە ئابوورىيە نۆدەولەتتەيەكان، واتە بەشىكە لە ئابوورى نۆدەولەتى. بەكورتى پەيوەندىيە ئابوورىيە نۆدەولەتتەيەكان</p>	

11. نامانجەكانى كۆرس

تىگەشتەن لە جەمكە سەرەككەكانى ئەم كۆرسە ئەم ئاسانكارىيانە بۇ خويندكارەكان:

1- والە خويندكار دەكات بگاتە ھۇناغىك ھەولبەدات بە دوواى ئەم پىرسىرانى بگەرپت

-ئابوورى نيوودەولەتى جىيە؟

2-تىگەشتەن لە(ئابوورى نيوودەولەتى و بازىرگانى دەرەكى)

3-روشنىر كىردنى خويندكاران و ھوتابىيانى بەشى ئابوورى و شارەزاکردنىان لە ئابوورى نيوودەولەتى و لە ھۆكارە كانى بازىرگانى دەرەكى و

بىردۆزەكانى

4-شارەزا بوونى لە بىردۆزەكانى كلاسكى ئابوورى نيوودەولەتى

5-شارەزا بوون لە بوارى بىردۆزەكانى نيووكلاسكى ئابوورى نيوودەولەتى

ئەمە لە ۱۰۰ وشە كەمتر نەبىت

12. نەركەكانى قوتابى

بەر پىرسىرپىتى قوتابى خويندكار لەم خالانە ئىك دىت:

1- نامادەبوونى قوتابىيان لە وانەكاندا

2- نامادەبوونى قوتابىيان لە تاقىكر دنەمەكاند

3- ئامادەكردن و نووسىنى راپۆرت و ووتار

4- كورت كىردنەوى بابەتى زانستى و خويندەنەوى بابەتى زانستى لە شىوۋەى كورت كىردنەوى ئوخىت كىردن

ئىرە مامۇستا بەر پىرسىرپىتى قوتابى خويندكار رووندەكاتەو سەبارەت بە كۆرسەكە بۇ نموونە نامادەبوونى قوتابىيان لە وانەكاندا، لە تاقىكر دنەمەكاندا، راپۆرت و ووتار نووسىن... ھتد.

13. رىگەى وانە ووتنەو

1- بەكار ھىنانى داتاشو و پاوەر پۆيىت

2-بەكار ھىنانى تەختەرش

1- بەكار ھىنانى كىتەب

2- نەرك دان بە خويندكار و ئەك خويندەنەو ووتار نووسىن و كورت كىردنەوى بابەتى زانستى

ئىرە مامۇستا رىگەى وانە ووتنەو دەنووسىت، بۇ نموونە: داتاشو و پاوەر پۆيىت، سەر تەختەرش، تەختەى سىپى، سمار تىبۆرد يان مەلزەمە... ھتد.

14. سىستەمى ھەلسەنگاندن

بەتى رىنماى نوى تاقىكر دنەوكان بەم شىوۋە دەبىت :

1--تاقىكر دنەوى يەكەم لە 20 نمرە

1- تاقىكر دنەوى دوووم لە 20 نمرە

3- تاقىكر دنەوى كۆتايى 60 نمرە

ئىرە مامۇستا جۆرى ھەلسەنگاندن (تاقىكر دنەوكان يان ئەزمونەكان) دەنووسىت بۇ نموونە تاقىكر دنەوى مانگانە، كوزەكان، بىر كىردنەوى رەخنەگرانە (پىرىزەنتەيشن)، راپۆرت نووسىن، ووتار نووسىن يان نامادەبوونى خويندكار لە پۆلدا... ھتد. نامانە چەند نمرەى لەسەر دەبىت و مامۇستا چۆن نمرەكان دابەشەكات؟

15. دەرئەنجامەكانى فېر بوون

پىر كىردنەوى ئەم خانەىيە زۆر گرنگە، مامۇستا دەرئەنجامەكانى فېر بوون دەنووسىت. بۇ نموونە: روونى نامانجە سەرەككەكانى كۆرسەكە (بابەتەكە) بۇ خويندكار

گونجاندىنى ناوەرۆكى كۆرسەكە بە پىووستى دەرەو و بازارى كار: قوتابى ئتەطەر لەم كۆرسە بەتتەواوى تىببات تواناى ئەوۋەى دەبىت ھەلسەتپاندن بۇ داراى دەقۇلتە بكات و ،

فوتابی چی نوئ فیردهبیت له ریگهی پیدانی ئەم کورسەوه؟ خویندکار بە شیوەیەکی زانستی و ئەکادیمی فیری هەڵسەنناندن بۆ هەلسوکهوتەکانی دارای دەولەت دەبیت ، دارای طشتی و خەرجی طشتی و بودجەى طشتی دولت دەناسیت و شارەزا دەبیت لە ضوونیەتی ئامادەکردنی بودجە و و ضوونیەتی حبیەجیکردنی بودجەى ضوونیەتی ضاودیری کردنی بودجە و ، ضوونیەتی دەتەدانی ئەرلەمان لەسەر بەش و دەروازە برطەکانی بودجەى طشتی ، و شارەزا دەبیت لە جۆرەکانی باج و هونەری ریکخستنی باج و ، شارەزای ئەیدا دەکات لە هونەری ریکخستنی باج و ، شارەزای جۆرە جیاوازیەکانی داهاات دەبیت و ، شارەزای جۆرەکانی ضاودیری دارای طشتی دەبیت ، و دەتوانیت هەلسەنناندن بۆ کارو باری دارای دەولەت بکات و ، شارەزای تر دەبیت لە تۆمارکردن و ریکخستنی خەرجی و داهااتی دەولەت ، لە کۆتای دا روشنیبیریەکی تەواوی بۆ دروست دەبیت لە دارەای طشتی دەولەت

ئەمە له ۱۰۰ وشە کەمتر نەبیت

16. لیستی سەرچاوه

• یه‌که‌م/ سەرچاوه بنه‌ره‌تیه‌کان

- 1- باداوهیی، سەردار خەر، پەییوەند یه‌ نەبۆر یه‌ نیووه‌ولەت یه‌کان ، له‌ بلاوکراوه‌ کانی خا‌نه‌ی ئەه‌رب. پیل 2 بۆ چاپ و بڵاوکردنه‌وه‌، هه‌ولیه‌، 2014

2-گۆڤار و ریڤیوو (ئینتەرنێت)

دووهم/ سەرچاوه لاوه‌کیه‌کان

1. سیدون ، ئادەموند ، ترجمه ، معن عبدالقادر الزکی ، عادل فلیح العلی :اقتصادیات المالیه‌ العامه‌ ، مديريه‌ مطبعه‌ الجامعه‌ الموصل ، العراق ، 1985 .
 2. ملوکی، آیاد عبدالجبار وأخرون، التشريعات المالیه‌ والتجاریه‌ ، دار التقنی للطباعه‌ والنشر، العراق، 1985 .
 3. النقاش، غازی عبدالرزاق : المالیه‌ العامه‌ تحلیل أسس الاقتصادیات المالیه‌ ، دار وائل للنشر عمان ، الطبعة‌ الاول ، 1997 .
 4. النقاش، غازی عبدالرزاق : المالیه‌ العامه‌ تحلیل أسس الاقتصادیات المالیه‌ ، دار وائل للنشر عمان ، الطبعة‌ الثانيه‌ ، 2007 .
 5. سماقی، ایوب انور ، البئیة‌ والتنمیة‌ المستدامه‌ ، التفسیر للنشر والاعلان ، کوردستان ، اربیل ، 2006 .
1. اثر الانفاق العام‌ علی تنمیة‌ الاقتصادیه‌، علی موقع‌ مجموعه‌ المستثمرین nvestors www.mossce.com
2. میزانیة‌ عامه‌ للعراق ، علی موقع‌ سلطه‌ التحالف‌ الموقته‌ www.cpa.iraq

ناوی مامۆستای وانەبێژ	17. بابەتەکان
مظفر حمد مصطفي	<p>لێره مامۆستای وانەبێژ ناوئێشانێ هەموو ئەم بابەتانە دەنوسیت کە بەنیازە بێلێتەوه‌ له‌ تێرمەکه‌. هەروەها کورنەیه‌ک له‌ ئامانجی هەر یه‌ک له‌ بابەتەکان و بەروار و کاتی وانەکه‌ دەنوسیت. هەر تێرمیک له‌ ۱۶ هه‌فته‌ کەمتر نەبیت.</p> <p>یه‌که‌م: پەییوەندییه‌ ئابوورییه‌ نیووه‌ولەتیه‌کان</p> <p>بەشی یه‌که‌م: چوار چێوه‌ی تێوری بۆ پەییوەندییه‌ ئابوورییه‌ نیووه‌ولەتیه‌کان</p> <p>دووم: جیاوازی ئیوان پەییوەندییه‌ ئابوورییه‌ نیووه‌ولەتیه‌کان و پەییوەندییه‌ ئابوورییه‌ ناوخۆیه‌کان چیه‌؟</p> <p>سێیه‌م: بنچینه‌ب پەییوەندییه‌ ئابوورییه‌ نیووه‌ولەتیه‌کان</p>
هه‌فته‌ی 1	
هه‌فته‌ی 1	
هه‌فته‌ی 1	
هه‌فته‌ی 1	

<p>هفتەتی 1 هفتەتی 1 هفتەتی 2 هفتەتی 2 هفتەتی 2 هفتەتی 3 هفتەتی 3 هفتەتی 3 هفتەتی 4 هفتەتی 4 هفتەتی 4 هفتەتی 5 هفتەتی 5 هفتەتی 6 هفتەتی 6 هفتەتی 6 هفتەتی 7 هفتەتی 7 هفتەتی 7 هفتەتی 8 هفتەتی 8 هفتەتی 8 هفتەتی 9 هفتەتی 9 هفتەتی 9 هفتەتی 10 هفتەتی 10 هفتەتی 10 هفتەتی 11 هفتەتی 11 هفتەتی 11 هفتەتی 12 هفتەتی 12 هفتەتی 12 هفتەتی 12</p>	<p>چوارەم: گرینگی بتزرگانی نیودەولەتی پنجەم: قوناغەکانی پەرسەندنی پەیوهندییە ئابوورییە نیودەولەتیەکان شەشەم: کارلێکی شیگۆشەیی شەیتانی نیوان (نرخی سوود، فرۆشتنی قەرز، سەركێشی) هەوتەم: جیاوازی نیوان بازرگانی نیودەولەتی و بازرگانی دەرەکی هەشتەم: ئابووری نیودەولەتی نمونەیی و ئابووری نیودەولەتی واقعی نۆیەم: کالاً و خزمەتگوزاری نیودەولەتی دەیەم: دابەشکردنێکی نوێ بۆ ولاتانی جیهان بەشی دووهم: تیۆری کلاسیکی بۆ بازرگانی دەرەکی دووم: تیۆری تیچوونی رەها سێیەم: تیۆری تیچوونی ریزەیی بەشی سێیەم: تیۆری نیوکلاسیکی بۆ بازرگانی دەرەکی یەكەم: تیۆری تیچوونی هەلی جیگروە 1-چەماوەی تواناكانی بەرھەمھێنان 2-تیچووی هەلی جیگروە و نرخی ریزەیی كالاكان 3-دەستكەوت لە بازرگانی 4-هەلسەنگاندنی تیۆری تیچوونی هەلی جیگروە دووم: تیۆری هیکشەر – تۆھلین 1-گرممانەیی تیۆری هیکشەر – تۆلین 2-چری ھۆکارەکانی بەرھەمھێنان 3-فرەیی ھۆکارەکانی بەرھەمھێنان 4-دەقی تیۆری هیکشەر – تۆلین 5-ئەو رەخنانەیی ئاراستەیی تیۆری هیکشەر – تۆلین کراوە 6-لوغزی لیونتیف 7- ئەو رەخنانەیی ئاراستەیی لوغزی لیونتیف کراوە بەشی چوارەم: تیۆرە نوێیەکانی بازرگانی نیودەولەتی یەكەم: چەمکی خواستی ھاوشیوہ دووم: کەلینی تەکنەلۆژی سێیەم: خولی ژبانی بەرھەم چوارەم: چەمکی ئالوگۆری نایەکسان پنجەم: رۆلی ئالوگۆری نیودەولەتی لە پەڕەپیدانی دواکەوتوی شەشەم: پەڕەپیدانی نایەکسان لەنیوان ولاتانی ناوھند و ولاتانی دەوروپەر بەشی پێنجەم: سیاسەتی بازرگانی یەكەم: پێناسەیی سیاسەتی بازرگانی دووم: قوناغەکانی پەرسەندنی سیاسەتی بازرگانی لەنیوان پاراستن و ئازادیدا سێیەم: جۆرەکانی سیاسەتی بازرگانی چوارەم: نامرازەکانی سیاسەتی بازرگانی پنجەم: سیاسەتی بازرگانی نوێ</p>
	<p>18. بابەتی پراکتیک (ئەگەر ھەبێت)</p>
<p>ناوی ماموستا</p>	<p>ئێرە ماموستای وانەبێژ ناوێشانی ھەموو ئەو بابەتە پراکتیکانە دەنوسبێت کە بەنیازە بیلانئەوہ لە تێرەمکە ھەر و ھا کورتەپەیک لە نامانجی ھەر یەک لە بابەتەکان و بەروار و کاتی وانەکە دەنوسبێت.</p>
<p>19. تاقیکردنەوہکان</p> <p>1. دارشتن: لەم جۆرە تاقیکردنەمیہ پرسیارەکان زۆر بەی بە وشەیی وەک روون بکەوہ چۆن...؟ ھۆکارەکان چی بوون...؟ بۆچی...؟ چۆن...؟ دەستپێدەکات.</p>	

2. راست و چەوت: لەم جۆرە تاقیکردنەوەیە رستەییەکی کورت دەربارەی بابەتتیک دەستەبەر دەکەیت و پاشان قوتابی بە راست یان چەوت دادەنێت. نموونه دەبیت دەستەبەر بکەیت.

3. بۆاردە ی زۆر: لەم جۆرە تاقیکردنەوەیە ژمارەییەکی دەستەواژە دەستەبەر دەکەیت لە ژێر رستەییەکی و پاشان قوتابی دەستەواژە ی راست هەڵدەبژێرێت. نموونه دەبیت دەستەبەر بکەیت.

20. تێبینی تر

21. پێداچوونەوەی هاوئە

ئەم کۆرسبووکە دەبیت لەلایەن هاوئەییکی ئەکادیمیەو سەیر بکەیت و ناوەرۆکی بابەتەکانی کۆرسەکی پەسەند بکات و چەند ووشەییەکی بنووسێت لەسەر شیاوی ناوەرۆکی کۆرسەکی و واژووی لەسەر بکات. هاوئە ئەو کەسەییە کە زانیاری هەبێت لەسەر کۆرسەکی و دەبیت پلەمی زانستی لە مامۆستا کەمتر نەبێت.